

AĞIZLARIN BELGELENMESİNİN ÖNEMİ VE ETİMESGUT İLÇESİ YERLİ AĞIZLARI

Çetin PEKACAR

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Ede. Bölümü, Ankara

Özet

En basit tanımıyla ağız “aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili” şeklinde tanımlanabilir. Ağızlar, bir dil değişkesi olarak yöresel dil özelliklerini, kelimeleri, somut ve somut olmayan kültürel öğeleri barındıran ortamlardır. Özellikle ülkenin standart dilinde veya tarihî yazı dillerinde bulunmayan dil öğelerinin ağızlarda tespit edilebilmesi, onların önemini ortaya koyan bir durumdur. Ağızların varlığı, konuşurlarının varlığına bağlıdır. Konuşurları günden güne yok olan ağızların gerek sesli, gerekse görüntülü kayıtlarla derlenmesi, kültürel zenginliklerin korunup saklanması da sağlayacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Etimesgut ilçesi sınırlarında yer alan ve hızlı şehirleşme sebebiyle yok olmaya yüz tutan, günümüzde mahalle statüsüne dönüştürülmüş olan birkaç köyün ağız özelliklerinin belgelenecek şekilde saklanması, bilim çevrelerinin ve şehir yöneticilerinin önünde duran önemli işlerden biri olarak görülmelidir.

Anahtar Kelimeler: *Etimesgut, Etimesgut yerli ağızları, ağız dokümantasyonu, ağız araştırmaları.*

IMPORTANCE OF DIALECT DOCUMENTATION AND NATIVE LOCAL DIALECTS OF ETİMESGUT

Abstract

By its simplest definition, dialect can be defined as "a spoken language that is specific to certain settlement regions or classes, which can show differences in sound, morphem, syntax and meaning within the same language." Dialects are mediums that contain local language features, words, tangible and intangible cultural heritage as a language variation. Especially, it is important to be able to identify language elements that are not in the standard language of the country or in the historical writing

languages. According to the writing language, the existence of the dialects depends on the existence of their conversations. Compilation of dialectological materials with voice or video recordings will ensure to preserve cultural riches. In this respect, documenting and preserving the characteristics of the dialects of several villages located in the Etimesgut county and disappearing due to rapid urbanization and transformed to the neighborhood status today should be seen as one of the important works standing in front of the scientific circles and city administrators.

Keywords: *Etimesgut, Etimesgut dialect, dialect documentation, dialectology.*

Giriş

Ağız teriminin dil çalışmalarında birçok tanımı yapılmıştır. Kaynaklardaki bütün tanımları burada sıralamak yerine, ağız teriminin anlaşılmasına yeterli olacak yalın bir tanımını, Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlük'ünden verebiliriz: "Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili" (Türkçe Sözlük, 2011: 44). Konu üzerine kapsamlı bir çalışma yayımlayan Demir'in (2002: 10-11) ağız terimi için yaptığı tanımda yer alan özellikleri aşağıdaki şekilde sıralayarak ağız teriminin ne olduğunu daha kolay açıklayabiliriz. **Ağızlar;**

- Aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlıdır,
- Doğal olarak ortaya çıkar,
- Aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okuryazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılır,
- Resmî ortamlarda kullanılmasından kaçınılır,
- Yazılı bir gelenek oluşturamamıştır,
- İletişim alanı sınırlıdır,
- Bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilir,
- Prestiji standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleridir.

Her dilin olduğu gibi Türkiye Türkçesinin de birçok ağzı vardır. Türkiye Türkçesinin ağızları genel olarak Anadolu ve Rumeli Ağızları şeklinde adlandırılır. Bu adlandırma aynı zamanda Türkiye Türkçesi Ağızlarının genel bir sınıflandırmasını da vermektedir. Bununla birlikte, ağızların yukarıda sıralanan özelliklerine dikkat edilirse gerçekte dillerin ve tabii bu arada Türkiye Türkçesinin de sayısız ağzı olduğu anlaşılacaktır.

Türkiye Türkçesinin ağızları üzerine yapılan çalışmalar daha çok il, ilçe, köy gibi idari bölünmeler esas alınarak yapılmaktadır. Genellikle tek bir ağzın konuşulduğu köyleri bir yana bırakacak olursak il ve ilçe ölçeğinde yapılan çalışmaların aslında birden fazla ağız bölgesini içine aldığı bilinen bir gerçektir. Bu tür çalışmaların isimleri de ağızların çeşitliliği konusunda bir fikir verecek niteliktedir. Örnek olarak A. B. Ercilasun'un *Kars İli Ağızları* adlı çalışması, aslında her biri Kars ilinin sınırları dışına taşan 5 ayrı ağzı kapsamaktadır:

- 1) Kars yerli ağzı
- 2) Ardahan-Posof yerli ağzı
- 3) Hanak Türkmenleri ağzı
- 4) Kars Azerileri ağzı
- 5) Kars Terekemeleri ağzı (Ercilasun, 1983: 2).

Buradan anlaşılacak husus; ağızların il, ilçe gibi idari bölgelerin sınırlarını aşan özellikler göstermesidir; yukarıda sıralanan ağızları konuşan Türk halklarının etnik adları bile bunların sadece Kars'ta değil, Türkiye'nin ve Azerbaycan'ın değişik bölgelerinde yaşadığını kendiliğinden göstermektedir. Üstelik Kars ili, 1992 yılında Ardahan ve Iğdır ilçelerinin ayrılmasıyla üç ile bölünmüş durumdadır. Bu da gösteriyor ki ağızların sınırları ile idari ve siyasi sınırlar her zaman birbiriyle örtüşmeyebilmektedir.

Ağız dokümantasyonu niçin önemlidir?

Ağızlar, resmî veya ölçünlü diller gibi yazılı biçimleri olmadığından ya da yazıya çok az geçirildiklerinden, her zaman kaybolma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Kaybolmakta olan dillerle ilgili dokümantasyon çalışmalarında üç önemli gerekçe gösterilir. Bunlardan biri dilleri yok olmadan önce belgelemektir. Belgelenen malzemeyi başka araştırmacılar da kullanabileceği için araştırma kaynaklarının verimli kullanılmasını sağlamak ikinci önemli nedendir. Yazısı olmayan dillere ait malzemenin inceleme veya teorisinin doğruluğu veya yanlışlığının sınanması gibi amaçlarla erişilebilir olmasını sağlamak da bir başka nedendir. Ağız dokümantasyonunun nedenleri birebir örtüşmese de tehlikede olan dillerinkilerle benzerlik gösterir (Demir, 2009: 1).

Aslında ağızlar hiçbir zaman yok olmayacak, kaybolmayacaktır; dillerin gelişim süreci içinde mevcut ağızlar yok olup giderken veya değişime uğrarken yeni yeni ağızlar doğmaya devam edecek, böylece dillerin her zaman birden fazla ağızı olacaktır. Bu, dillerin gelişiminin doğal sonucudur. Burada kaybolmasından, yok olmasından söz edilen, mevcut ağızlardır. Mevcut ağızlar değişecek veya yok olacak, yerlerine yeni ağızlar gelişecektir. İşte sorun, mevcut ağızların yok olmadan önce belgelenmesidir.

Ağızlar; günümüzde ulaşım ve iletişim imkânlarıyla bilişim teknolojisindeki gelişmeler, okullaşma, göçler, prestijli varyantın etkisi, yaşam alanlarının daralması gibi nedenlere bağlı olarak tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar hızlı ve köklü bir biçimde değişmekte, birincil özelliklerini yitirmektedir. Bu nedenle geri döndürülemez biçimde kaybolmalarından önce mümkün olduğu kadar çok ağızın, mümkün olduğu kadar çok malzemeyle belgelenmesi, büyük önem taşımaktadır.

Ağızlar, dil incelemeleri için çok zengin malzemeler sunar. Bu malzemeler ses bilgisi, şekil bilgisi, söz hazinesi vb. birçok alanda söz konusu olabilir. Ağızlar, konuşulduğu yöre insanların yüzyıllar boyunca biriktirdiği zengin bilgi, tecrübe ve kültür hazinesini yansıtır. Ağızların belgelenmesi sayesinde bu zengin bilgi ve kültür hazinesi yok olmaktan kurtarılmış olur. Ağızlar; çocuk oyunları, masal, efsane, atasözü, deyim,

halk inançları gibi folklor ürünleri, düğün, bayramlaşma, gelenek görenek, sözlü tarih, toplum psikolojisi, eski yaşayış biçimleri, mutfak ve beslenme kültürü gibi çok farklı konularda zengin veriler de barındırır. Bu nedenle, ağızların belgelenmesiyle dil incelemelerinin yanında, sosyoloji, antropoloji, tarih, folklor, edebiyat, psikoloji, iktisat, geleneksel tıp, ziraat, veterinerlik gibi farklı bilim dallarının yararlanabileceği zengin bir malzeme kayıt altına alınmış olur (Demir, 2009: 1-7; Naskali 2000: 17-20; Akar 2016: 169-182).

Etimesgut Ağzı

Günümüzde Etimesgut ilçesine bağlı 33 mahalle bulunmakta, bunlardan 9'u eski yerleşim merkezi, yani köy niteliğinde görünmektedir. Diğer 24 mahalle ise son yıllarda başka il veya ilçelerden göçen insanlarla meskûn durumdadır. Etimesgut yerli ağzı denince, bu ilçe sınırları içinde yer alan eski yerleşimleri, yani sonradan yasal düzenlemelerle mahalle statüsüne geçirilmiş köylerde yaşayan insanların dilini kast etmiş oluyoruz.

Türkiye'de konuşulan ağzlar değişik ölçütlere göre farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Etimesgut, Türkiye Türkçesinin ağzaları içinde Ankara ili ağzaları arasında yer alır. Bu sebeple burada Ankara ilindeki ağzı gruplarına ve bu grupların dil özelliklerine değinmeyi uygun görüyoruz.

Leyla Karahan, Anadolu ağzalarını sınıflandırmaya yönelik çalışmasında Ankara'yı Batı Anadolu ağzlarına dâhil etmiş; bu grubu kendi içerisinde dokuz alt gruba ayırmış; bu alt grupların içinde Ankara'da üç ayrı ağız bölgesinin mevcut olduğunu belirtmiştir. Bunlardan Nallıhan ilçesi I. grupta, Beypazarı, Çamlıdere, Kızılcahamam, Güdül, Ayaş IV. grupta, Ankara merkez, Haymana, Bâlâ, Şereflikoçhisar, Çubuk, Kalecik de VIII. grupta yer almaktadır (Karahan, 1996: 116).

Karahan'ın Ankara ağzalarını sınıflandırmak için yaptığı incelemede sınırlı sayıda malzeme kullandığını, bu sebeple sınıflandırmada eksik yönler olduğunu söyleyen Akca ise, Ankara ağzaları üzerine bu satırların yazarının danışmanlığında hazırladığı doktora tezi kapsamında daha ayrıntılı bir çalışma sunmuştur. Akca, Ankara ağzalarını sınıflandırmak için temel olarak seslik ölçütler kullanmış, bunun için de şimdiki zaman {-

{I}yor} ekindeki ses değişmelerini esas alarak Ankara ili ağızlarının üç ana ağız bölgesine ayrıldığını söylemiştir:

1. Ağız bölgesi (Orta Ankara): {-I}yo}
2. Ağız bölgesi (Kuzey Ankara): {-I}yoru}
3. Ağız bölgesi (Güney Ankara): {-I}yıl}

Akca'ya göre Etimesgut, yukarıda sıralanan gruptan bir. Ağız bölgesine (Orta Ankara) girmektedir; yani diğer bölgelerden farklı olarak bu bölgede şimdiki zaman eki {-I}yo biçimindedir. Etimesgut'un da dâhil olduğu bir. Ağız Bölgesinin Konuşulduğu yerler şunlardır: Altındağ (Karaköy hariç), Elmadağ, Kalecik (Uyurca, Akkuzulu hariç), Mamak, Çankaya, Akyurt (Yağızoğlu, Akkuzulu, Kapaklı hariç), Çubuk (Akkuzulu, Karadana, Dağkalfat, Yukarı Emirler, Yıldırımadoğan hariç) Yenimahalle, Keçiören, Sincan, **Etimesgut**, Gölbaşı (Bezirhane, Soğulcak, Mahmatlı hariç), Polatlı (Beyobası, Ağılı, Türkoba, Sarıoba, Kötek, Kurtçu, Alagöz, Köseler, Macun¹ hariç), Haymana (Durupınar, Boyalık, Gölbeğ, Çalış, Oyaca, Culuk, Yeşilyurt, Topaklı, Karasüleymanlı hariç) (Akça, 2008: 36).

Akca'nın çalışmasında bu ağız bölgesinde görülen başka dil özellikleri de sıralanmışsa da bu bildiri kapsamında burada verilen bilgilerin yeterli olacağını düşünüyoruz. Ancak Akca, söz konusu çalışması kapsamında Etimesgut ilçesine bağlı hiçbir yerleşim yerinden derleme yapmadığından, ilçenin hangi ağız grubuna girdiğinin daha kesin olarak belirlenebilmesi için bu yöreye ait derlemeler yapılmasına ihtiyaç vardır.

Etimesgut Ağızı üzerine yapılmış yayınlar

Tespitlerimize göre Etimesgut Ağızı üzerine müstakil bir yayın yapılmamıştır. H. Akca'nın yukarıda bahsedilen doktora tezi kapsamında Etimesgut'tan derleme yer almamaktadır. N. Demir ve arkadaşlarının TÜBİTAK projesi kapsamında hazırladıkları "Ankara Ağızlarının Dokümantasyonu (ANADOK)" adlı çalışmada ise Etimesgut'un Yaprıcık ve Balıkuyumcu² köylerinden derleme yapıldığı görülmektedir ki bu da

¹ Kaynakta **Macun** değil **Macin** yazılı.

² Balıkuyumcu köyü, Projenin yürütüldüğü tarihte Etimesgut'a değil, Yenimahalle'ye bağlı idi.

önemli bir kazançtır. ANADOK kapsamında Balıkuyumcu köyünde 2 kadın kaynak kişiden hayatları, çocukları vb. konularda 29 dakikalık; Yapracık köyünde ise 1 kadın kaynak kişiden hayatı, çocukları, eşi, eski düğünler vb. konularda 12 sayfalık bir derleme yapılmıştır.³ Demir, söz konusu proje kapsamında yayımladığı kitapta Yapracık'tan yapılan derlemenin 3 sayfalık örnek yazılı metni ile birlikte, kitaba ekli yoğun diskte 29 dakikalık sesli kaydını da vermiştir (Demir, 2013).

Etimesgut ağzı ile ilgili üçüncü kaynağımız ise Derleme Sözlüğüdür. Bu sözlükte Etimesgut'tan derlenmiş olan ve aşağıda listesi verilen 32 kelime vardır.

Derleme Sözlüğünde Etimesgut'tan Derlenen Kelimeler

Bilindiği gibi bütün Türkiye taranarak derlenen sözleri bir araya toplayan ve Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Derleme Sözlüğü, dil araştırmaları için çok önemli bir kaynaktır. Bu sözlük, iki büyük derlemenin sonucunda oluşmuştur. Birinci derleme 1932-1934 yılları arasında yapılmıştır ve altı ciltlik *Söz Derleme Dergisi* bundan çıkmıştır. İkinci derleme 1952-1959 yılları arasında yapılmıştır. Türkiye'de *Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (veya kısaca *Derleme Sözlüğü*) bu iki büyük derlemenin birleştirilmesiyle meydana gelmiş ve 12 cilt hâlinde yayımlanmıştır.

İşte bu sözlükte Etimesgut ve köylerinden derlenen sözler olup olmadığını kontrol ettik ve şu anda Etimesgut'a bağlı köylerin kaydına rastlamadık. Öte yandan Etimesgut'tan derlendiği belirtilen ve aşağıda listesini sunduğumuz 32 kelime olduğunu gördük.

Aşağıdaki kelimeler, B. Tahir Tahiroğlu tarafından hazırlanan ve Genel Ağ'da yayımlanan Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü Veri Tabanından⁴ alınmış (Tahiroğlu, internet: <http://turkoloji.cu.edu.tr/derleme/menu.php>)

³ TÜBİTAK projesi kapsamında hazırlanan ve Ankara Ağzılarının Dokümantasyonu (ANADOK) adını taşıyan ve tüm metinleri ile sözlüğü henüz yayımlanmamış olan bu çalışma hakkındaki bu bilgiler, Proje Yürütücüsü Prof. Dr. Nurettin Demir'den alınmıştır (Daha geniş bilgi için bk. Demir 2013).

⁴ Bu veri tabanı, B. Tahir Tahiroğlu (2010) tarafından hazırlanan "Bilgisayar Destekli Sözlük Bilimi Çalışmalarında Derleme Sözlüğü Veri Tabanı Örneği" başlıklı doktora tezine dayanmaktadır.

ve *Derleme Sözlüğü*nün basılı nüshasından (*Derleme Sözlüğü* 1963) kontrol edilmiştir. Madde başı kelimelerin yanındaki romen rakamı, ilgili kelimenin *Derleme Sözlüğü*ndeki değişkesini göstermektedir. Bazı kelimeler için *Derleme Sözlüğü*nde verilen örnek cümleler de aşağıdaki listeye eklenmiştir.

badavra (II) Ördek; kaz ve ördek yavrusu; köpek, köpek yavrusu; keçi yavrusu (Basılı *Derleme Sözlüğü*nde doğrulanmadı).

basaç, baseç Çamaşırı bastırmaya ve karıştırmaya yarayan değnek.

bicik (I) Meme, meme başı.

bortlacı Gebe deve (Karakoyunlu Aşreti, Etimesgut – Ankara).

bucuk 1. Köşe, bucak, uç, aç. 2. Kenar, yakın yer.

bücük (I) Buzağı.

bük (I) Ova ve dere kıyılarındaki çalı ve diken topluluğu.

çara (II) Yağsız ince (Et hakkında).

çat (I) (çatırık) 1. İki dere veya iki yolun birleştiği yer. 2. Orta yer. 3. Köşebaşı. 4. İki tepe arasındaki geçit. 5. Tam karşı, yüz.

çöne (I) Çoban yamağı, küçük erkek hizmetçi.

çövmek Bir tarafına basılan şey dengesini kaybetmek, ağmak.

emlik (I) Süt emmekte olan insan ya da hayvan yavrusu.

emsiz Beceriksiz.

göce (I) Kabuğu çıkarılmış buğday.

göcen (I) Tavşan yavrusu.

göge gelmek Dişi hayvan çiftleşmek istemek.

kıygışık [kıynaşık (I)] Az açık, aralık.

lıkık Küçük testi.

meses Hayvanları dürtmekte kullanılan ucu demirli değnek, üvendire.

oğarmak (II) Onarmak.

ödek (I) Korkak.

pişirgeç Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç.

uluk (I) Miskin, tembel, pasaklı. “Kızım sende bu **ulukluk** varken satılamazsın.”

unarmak Onarmak, düzeltmek.

uz (IV) Yakın, içten. “Sen benim **uz** arkadaşım ol”.

üleşmek Paylaşmak.

ümük Soluk borusu, gırtlak.

vizvirik [vızırdayık (I)] Çevrimiçi veri tabanında anlam yerine **vızırdayık I** varyantı yazılmış. *Derleme Sözlüğü*nün basılı nüshasında “topaç” anlamı var ve bu kelime için Etimesgut kaydı yoktur.

yağarnı [yanırlı (I)] Sırt.

yağır (I) Yük ve binek hayvanının sırtında, eğer ve semerin açtığı yara.

yağaz Ters, huysuz, inatçı.

yaslaç, yaslâç (I) Üstünde hamur açılan, yemek yenilen tahta.

Etimesgut Ağızlarının Belgelenmesi

Günden güne yok olup giden ağızlarımızdan olan Etimesgut ağzının da bir an evvel derlenmesi gerekmektedir. Bu sayede kültürel zenginliklerimizi yansıtan ağızların gelecek nesillere aktarılması ve bunlar üzerinde kapsamlı bilimsel çalışmalar yapılması mümkün olacaktır. Bunun için ağız araştırmalarında elde edilen tecrübeden istifade edilmesi, derlemelerin bilimsel yöntemle yapılması büyük önem arz etmektedir.

Ağızların derlenmesi ve belgelenmesi konusunda bu bildiri kapsamında ayrıntıya girmek gereksiz olacaktır. Nitekim alan yazınında bu konuyla ilgili zengin bir kaynakça vardır. Mesela Akar (2006), Demir (1996, 2008, 2012, 2013), Gözaydın (2004), İleri (2010), Karahan (2000) gibi bilim insanları; ağızların derlenmesi, belgelenmesi ve incelenmesi üzerine önemli

çalışmalar ortaya koymuşlardır. Burada konuyla ilgili yayınlarda en çok göze çarpan sorunları sıralamakla yetinebiliriz.

- Kaynak kişilerin seçimi (tahsil durumu, bölgeyi terk etmemiş olma, ağız özelliklerini koruyor olma, yaş, cinsiyet vb.)
- Derleme bölgelerinin tespiti
- Derleme yöntem ve teknikleri
- Derlenen metinlerin yazıya geçirilmesi
- İnceleme yöntemi vb.

Sonuç

Konuşulduğu yöre insanların yüzyıllar boyunca biriktirdiği çocuk oyunları, masal, efsane, atasözü, deyim, halk inançları gibi folklor ürünlerini; düğün, bayramlaşma, gelenek görenek, sözlü tarih, toplum psikolojisi, eski yaşayış biçimleri gibi çok farklı konularda zengin bilgi, tecrübe ve kültür hazinesini barındıran ağızlar, kayıt altına alınıp belgelenmediği takdirde yok olmaya mahkûmdur. Ağızların belgelenmesi sayesinde bu zengin bilgi ve kültür hazinesi yok olmaktan kurtarılmış olur. Ağızların belgelenmesiyle sadece dil biliminin değil, aynı zamanda sosyoloji, tarih, folklor, edebiyat, psikoloji, iktisat, geleneksel tıp, ziraat, veterinerlik gibi farklı bilim dallarının yararlanabileceği zengin bir malzeme kayıt altına alınmış olur.

Hızlı şehirleşme ve göç sebebiyle yok olma tehlikesi altındaki ağızlardan biri de Etimesgut ilçesi ağızıdır. Her ne kadar yasal düzenlemeyle mahalle statüsüne alınmışlarsa da henüz köy niteliğini kaybetmemiş olan Balıkuyumcu, Şehitali, Yaprıcık, Yukarıyurtçu, Aşağıyurtçu köylerinden zengin ağız malzemesi derlemek mümkündür. Hatta yoğun yapılaşmaya maruz kalan Bağlıca ve Eryaman (Emiryaman) gibi mahallelerin eski sakinlerine bile ulaşılabilir ve gerekli yöntem ve teknikler kullanılmak koşuluyla, onlardan da derlemeler yapılabilir.

Tarihine ve kültürüne sahip çıkma yolunda önemli adımlar atan Etimesgut ilçesinin yok olma tehdidi altındaki ağız zenginliklerinin belgelenerek saklanması, bilim çevrelerinin ve şehir yöneticilerinin önünde duran önemli işlerden biri olarak görülmelidir.

Kaynaklar

- AKAR, Ali (2006), "Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları", *Turkish Studies*, Volume 1/2 Fall 2006, s. 37-53.
- Ali AKAR (2016), "Sosyal Bilimlerin Veri Kaynağı Olarak Ağızlar", *Akademik Bakış*, Cilt 10, Sayı 19, Kış 2016, s. 169-182.
- AKÇA, Hakan (2008), "Ankara İlinin Diyalektolojik Durumu", *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, 25-30 Mart, Şanlıurfa, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 33-42.
- DEMİR, Nurettin (1996), "Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi", 3. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 23-27 Eylül 1996, Ankara.
- DEMİR, Nurettin (2002), "Ağız Terimi Üzerine", *Türkbilig*, 2002/4, s. 105-116.
- DEMİR, Nurettin (2008), *Ankara Ağızlarının Dokümantasyonu (ANADOK)*, TÜBİTAK Projesi.
- DEMİR, Nurettin (2009), "Ağız Dokümantasyonu Niçin Gereklidir?", *Türkiye Türkçesi Ağızları Çalıştayı Bildirileri*, 25-30 Mart 2008, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 183-192.
- DEMİR, Nurettin (2012), "Türkçe Ağız Araştırmalarında Bazı Yöntem Sorunları", *Diyalektolog*, Yaz 2012, Sayı 4, s. 1-8.
- DEMİR, Nurettin (2013), Ankara Örneğinde Ağızların Belgelenmesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- DERLEME SÖZLÜĞÜ (1963-1982), C. I-XII, Türk Dil Kurumu Yayınları: 211/12, Ankara.
- ERCİLASUN, A. Bican (1983), *Kars İli Ağızları – Ses Bilgisi*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- GÖZAYDIN Nevzat (2004), "Ağız ve Halk Bilimi Derlemelerinde Kaynak Kişi", *Türk Dili*, Sayı 628, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004, s. 296-302.
- İLERİ, Canan (2010), "Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları İçin Bir Yöntem Denemesi", *Turkish Studies*, Volume 5/3 Summer.
- KARAHAN Leyla (2000), "Ağız Araştırmalarında Sorunlar", *Türkçenin Ağızları Çalıştayı Bildirileri*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000, s. 21-26.
- KARAHAN, Leyla (1996), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- NASKALİ, Emine Gürsoy (2000), "Ağız Çalışmalarının Diğer Disiplinlerle İlişkisi", *Türkçenin Ağızları Çalıştayı Bildirileri*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 17-20.
- TAHİROĞLU, B. Tahir (2010), *Bilgisayar Destekli Sözlük Bilimi Çalışmalarında Derleme Sözlüğü Veri Tabanı Örneği*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora tezi, Adana.
- TAHİROĞLU, B. Tahir (internet), Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü Veri Tabanı (<http://turkoloji.cu.edu.tr/derleme/menu.php>).
- TÜRKÇE SÖZLÜK (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara.